

Via Berkenwoude naar New York

Ter gelegenheid van de vijftigste verjaardag van de schrijver Simon Vestdijk, in 1948, schrijft de dichter Adriaan Roland Holst een kwatrijn waarin hij zich vol ongeloof afvraagt hoe het mogelijk is dat Vestdijk in zo'n korte tijd zoveel kan produceren. Parodiërend op dit vierregelige gedicht zou een van de versregels kunnen slaan op de enorme productiviteit van de Zeeuwse componiste en organiste van de Nieuwe Kerk te Middelburg Margaretha Christina de Jong: 'O, gij die sneller schrijft dan wij kunnen studeren.' Wanneer dit interview verschijnt, zal bij uitgeverij Den Hertog B.V. net haar bundel korte voorspelen over de 150 psalmen verschenen zijn. Een prachtige aanleiding voor een interview met een hartelijke, zeer gedreven musicienne over haar veelschrijverij.

Wie een voorwoord in een van de talrijke composities van Margreeth leest, komt onder de indruk van de carrière van De Jong. Hoge waarderingen bij eindexamens, prijzen op internationale concoursen, onderscheidingen vallen haar ten deel. Musici met klinkende namen zijn haar leermeesters geweest.

'Dat ik in Parijs ging studeren was eigenlijk van te voren niet zo gepland', lacht Margreeth, 'ik had er totaal niet op gerekend dat mijn eindexamen met een tien gewaardeerd zou worden. Ja, dan wil je je eigenlijk toch nog verder ontwikkelen.'

Dankzij een beurs is het mogelijk om verder te studeren in Parijs bij de grootmeester Jean Langlais en met name bij diens vrouw Marie-Louise Jaquet-Langlais. Op advies van madame Langlais komt Margreeth bij Guy Bovet in Zwitserland terecht. 'Op een concours in Parijs had ik namelijk

een eerste prijs gewonnen en mevrouw Langlais vertelde me dat ze nog wel iemand wist waar ik mijn studie kon voortzetten. Dat was dus Bovet.'

PRACHTIGE IMPROVISATIES

Opvallend is dat er in geen enkele biografie vermeld wordt dat Margreeth bij beroemde improvisatoren heeft gestudeerd. 'Nee, dat klopt', lacht Margreeth. 'Tijdens mijn studie Kerkmuziek kwam improvisatie wel aan de orde, maar ik heb er geen les in gehad.' Door veel naar anderen te luisteren, heb ik het zelf ontwikkeld. Een van mijn voorbeelden, of zo je wilt leermeesters, is Henk de Gelder geweest. Ik zal uitleggen hoe dat zit. Henk was destijds organist in de Gereformeerde Gemeente te Goudswaard, mijn geboorteplaats. De stukken die ik voor mijn orgellessen moest doen, vond ik ronduit saai. Daar deed ik niet zo veel aan, maar 's zondags hoorde ik de improvisaties van Henk. Die vond ik prachtig. Thuisgekomen na de dienst ging ik die impro-

visaties naspelen. Urenlang. Eigenlijk bleef ik dat de hele week doen, want dat was veel leuker dan die saaie stukjes van Folk Dean en zo. Improviseren heb ik dus allemaal op het gehoor ontwikkeld. Als een soort eerbetoon aan Henk heb ik mijn partita over psalm 86 aan hem opgedragen.'

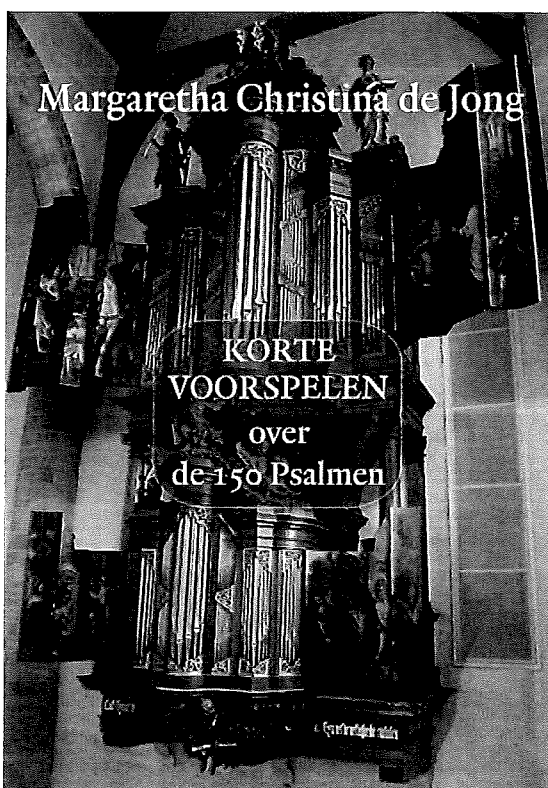
Wanneer het gezin De Jong naar Dirksland verhuist, komt Margreeth in aanraking met Jan van Dijk, destijds organist van de Hervormde Kerk van Middelharnis, later van de Open Hofkerk in Rotterdam-Pendrecht.

CONSERVATORIUM

Hij adviseert Margreeth om naar het conservatorium te gaan. 'Toen ben ik er pas echt voor gegaan, toen ben ik pas echt gaan studeren. Eigenlijk heb ik het geluk gehad een goede docent te treffen die je talent herkent en die je stimuleert om door te gaan', zo blikt Margreeth op die periode terug.

Op het Rotterdamse conservatorium komt ze onder de hoede van Arie J. Keijzer. 'Een conservatoriumstudie is een allround opleiding en ik had in die tijd geen specifieke voorkeuren. Bij Keijzer heb ik eraan gewerkt om een breed repertoire op te bouwen. Ik heb zelfs nog een tijd hoofdvak piano gestudeerd, maar dat werd naast twee andere hoofdvakstudies wel een beetje te veel van het goede. Na mijn orgelstudie heb ik nog wel getwijfeld of ik met orgel of met zang verder zou gaan. Tijdens mijn studie Kerkmuziek kreeg ik zangles en dat vocale heeft me altijd erg aangesproken.'

Uiteindelijk geeft het orgel toch de doorslag. Bij het echtpaar Langlais heb ik voornamelijk Franse muziek gestudeerd, maar bij Bovet werkelijk van alles, van oude muziek tot barok, van romantiek tot modern. Dat verbreedt natuurlijk enorm. Dat is bagage die je kunt gebruiken als je zelf muziek gaat schrijven.'

COMPOSEREN

Margreeth schaterlacht wanneer ze eraan terugdenkt hoe ze met componeren begon. 'We waren nog niet zo lang getrouwd en ik speelde eens een middelmatige compositie van een Nederlandse componist. Mijn echtgenoot (prof. dr. Albert Clement, JK) die boven aan het werk was, kwam naar beneden gestormd en zei: 'Wat speel jij nou voor rommel? Ik weet zeker dat jij iets beters kunt schrijven.' Dat zijn de Variations sur un Cantique, variaties op de prachtige melodie 'Wij moeten Gode zingen' geworden. Mijn opus 1. Als voorbeeld heb ik de bekende Variations sur un Noël van Marcel Dupré genomen. Daar is niets mis mee, vind ik, want ook Bach heeft bij zijn collega's afgekeken. Je moet tenslotte ergens beginnen. Waar ik achteraf geen rekening mee gehouden heb, is het niveau van de compositie. Zelf kan ik het spelen en dan denk je dat iedereen dat kan, maar ik had er totaal niet over nagedacht dat het stuk toch wel hoge eisen aan de speler stelt. Als je wat ouder wordt, ga je daar wel over nadenken. Kijk, je kunt wel steeds hele moeilijke muziek schrijven, maar als het nooit uitgevoerd wordt, waar doe je het dan voor?'

KOORWERKEN

'Psalm 42 is mijn eerste koorstuk, een stuk van bijna 20 minuten. Ook lastig uitvoerbaar. Dat zie je pas later. Om het uit te voeren heb je in ieder geval een goed koor nodig.'

Het schrijven van koorwerken of muziek die gebaseerd is op een lied of psalm heeft misschien een voordeel ten opzichte van het schrijven van volledig vrije werken, vindt Margreeth, omdat het wellicht iets gemakkelijker is. 'Schrijf je muziek die gebaseerd is op een tekst, dan heb je de sfeer al, je weet dan welke kant het op gaat. Ik ben heel vocaal gericht en houd ervan om op teksten te schrijven. Binnenkort verschijnen mijn 'Four Love songs', voor sopraan en orgel, op teksten van de negentiende-eeuwse Engelse dichteres Christina Rossetti. Veel van haar werk is religieus van aard en gaat over het afstand doen van aardse liefde. Ook blijkt uit veel van haar gedichten een fascinatie voor de dood. Ik zie het als een uitdaging om die emoties te verklanken. Het componeren van vrije (orgel) werken is veel abstracter, dan moet je namelijk alles zelf verzinnen.'

VATER UNSER

'Ik denk dat mijn psalm 8 in het Berkenwouder orgelboek de eerste compositie in barokstijl is', peinst Margreeth. 'Van 1993 tot 2001 was ik organiste van de Lutherse Kerk in Middelburg, waar ik de beschikking had over een zo goed als authentiek Duyschot-orgel uit 1707. Dan ben je eigenlijk wel aangewezen op de barokstijl.' Dat het een stijl is die goed aanslaat bij het publiek, blijkt uit de verkoopcijfers van de serie Andächtige Musique. 'Het was aanvankelijk helemaal niet de bedoeling dat het een hele serie zou worden', lacht Margreeth. 'Ik heb er eigenlijk niet goed over nagedacht, maar bij het eerste deel hebben we een één op de kaft gezet en zo kwam van het een het ander. Inmiddels zijn er dertien delen verschenen.'

Margreeth vindt dat ze het schrijven van barokstukken steeds beter onder de knie krijgt. 'Ik probeer zo stijlgetrouw mogelijk te schrijven. Vaak laat ik Albert nog wel even naar mijn barokstukken kijken, want uiteindelijk is hij een specialist op dat gebied. Heel tevreden ben ik over de variaties over 'Vater unser im Himmelreich'. In het hele werk is veel afwisseling in sfeer.' Overigens wordt het stuk binnen afzienbare tijd voor de buitenlandse markt uitgegeven door Dr. J. Butz Musikverlag te Bonn.

WEL EN GEEN BUTZ

'Hoe ik bij Butz terechtgekomen ben, is een heel verhaal', zegt Margreeth. 'Acht jaar geleden heb ik mijn compositie 'Variations on a Dutch children's Song' ('Kom mee naar buiten, allemaal') naar hen opgestuurd met de vraag of ze het wilde uitgeven. De uitgeverij reageerde per brief dat ze dat heel graag zouden doen en dat mijn muziek het beste was dat ze in jaren hadden gezien, maar dat het thema in

Duitsland onbekend is. Daardoor zou het stuk waarschijnlijk niet goed verkocht worden. Uiteindelijk is het stuk door Boeijenga uitgegeven.'

'Dat ik toch weer contact met Butz opneem, komt doordat een Zwitserse organist mij vraagt een preludium en fuga te schrijven over 'Lobe den Herren, den mächtigen König der Ehren'. In barokstijl. Ik herinner me de brief van Butz weer en vraag hun of dit stuk misschien iets zou kunnen zijn. 'Ja, prima', is het antwoord, 'als je er nog twee stukken bij schrijft.' Dat worden de lofliederen 'Großer Gott, wir loben Dich' en 'Nun danket alle Gott'. Best een lastige opdracht,' verzucht Margreeth, 'want de stukken moesten in dezelfde toonsoort staan en daarnaast ademen de liederen ook nog eens dezelfde sfeer. Al met al nog niet zo eenvoudig.'

Vrij kort daarna komt Butz met het verzoek of Margreeth een vrije compositie voor orgel wil schrijven. De uitgeverij heeft namelijk het plan om een bundel met feeststukken uit te geven en ze hebben er het volste vertrouwen in dat Margreeth dat wel even doet. 'Nog nooit eerder had ik een vrije compositie geschreven', zo vertelt Margreeth, 'en naast de eis dat het stuk feestelijk moest zijn, niet te moeilijk, Frans idioom met een vleugje Debussy, uit vijf bladzijden bestaand, drong de uitgever erop aan dat ze het wel snel moesten hebben.'

Zo ontstond de 'Festliche Hymne', een stuk dat gebaseerd is op de feestelijke kroning van koning Willem-Alexander. 'Ik heb het in een dag geschreven', lacht Margreeth. 'Nog geen 24 uur later lag het stuk op het bureau van de uitgever.'

Uiteindelijk is het stuk niet in de feestbundel gepubliceerd, maar in de bundel *Sieben Orgelstücke im romantischen Stil*. Saillant detail is dat de zeven stukken zijn opdragen aan de broers en zussen van Margreeth. 'Qua karakter passen ze prachtig bij de betreffende broer of zus', stelt Margreeth tevreden vast.

NIET SERIEUS

Uitgeverij Butz heeft het devies dat het orgel geliefd moet worden bij een breder publiek. Orgelmuziek moet aantrekkelijk zijn en niet altijd serieus. Speels, afwisselend en (tamelijk) eenvoudig, zodat het in principe ook geschikt is voor amateurorganisten, zijn sleutelbegrippen. Uiteraard worden daarbij commerciële aspecten niet uit het oog verloren: de muziek moet wel verkocht worden. Vandaar dat de uitgeverij vaak met suggesties voor bepaalde werken bij de componiste aanklopt.

In 2014 krijgt Margreeth van de uitgever het verzoek om verschillende dansen te schrijven. 'Dansvormen als de saltarello, de fandango en de tango waren me absoluut onbekend,' zegt De Jong. 'Ik heb uit de bieb allerlei boeken met dansvormen gehaald en hun ritmische structuren uitgeplozen. Ik vind het echt een uitdaging om te kijken of het me lukt dit soort stukken voor orgel te schrijven. De eerste dans, de tango, schreef ik in hele korte tijd. Hetzelfde geldt voor de valse triste. Het leuke was dat Hans-Peter Bähr, de directeur van Butz, op bezoek in Middelburg kwam toen ik de dansen net af had. Ik heb ze allemaal voor hem voorgespeeld en hij was wild enthousiast.'

HARD WERKEN

'Componeren is heel hard werken', zo stelt Margreeth, 'en zeer tijdrovend. Je moet niet wachten tot je inspiratie krijgt, maar gewoon beginnen, aan het werk gaan. Meestal schrijf ik mijn eerste ingeving op. Uiteraard moet je een mooie melodie hebben, een thema, en je moet een structuur bedenken. Op het thema kun je variëren, flarden uit het thema gebruiken, ritmische variaties, bijvoorbeeld syncopen, toevoegen. Daarnaast is het uiterst belangrijk dat je je doelgroep in het oog houdt. Je composities moeten niet te moeilijk zijn. Bijvoorbeeld door niet te veel voortekens te gebruiken.'

'Mijn streven is om per dag zo'n 50 maten te schrijven, maar naast lesgeven, concineren en het hebben van een gezin, lukt dat natuurlijk niet altijd. Ik schrijf in principe eerst alles met potlood en het kost me veel tijd om het vervolgens in de computer te zetten. Schrijven is wel een soort levensbehoefte van me geworden,' zegt Margreeth, 'want als ik niet schrijf, zit ik niet lekker in mijn vel.'

Dat er zelfs in het buitenland veel belangstelling voor haar composities bestaat, geeft natuurlijk veel voldoening. 'Dan weet je waarvoor je het allemaal doet.'

AMERIKA

In juni 2013 verschijnt er in het tijdschrift *The American Organist* een lovende recensie over *prélude, choral varié* et

fugue sur 'Veni redemptor gentium' (Nun komm, der Heiden Heiland), een stuk dat uitgegeven werd bij Boeienga en dat Margreeth tot haar beste composities rekent.

'A very accessible Advent work loosely inspired by Duruflés variations on Veni Creator, this is an audience-friendly contemporary work. A Prelude, Choral with four variations, Fugue, and three-page Toccata presents 'Nun komm, der Heiden Heiland' in several interesting settings. An excellent addition to the not-overly-taxing recital repertoire and a great teaching piece', zo schrijft de Amerikaanse recensent.

Naar aanleiding van dit bericht koopt concertorganiste Christa Rakich het werk en voert het uit in New York. Een première in Amerika! Uit de vele daarop volgende reacties blijkt dat haar werk in Amerika gewaardeerd wordt.

'Dear Ms. de Jong, I wanted to let you know how much I enjoyed your prélude, choral varié et fugue sur Veni creator' when Christa Rakich performed it last weekend. What a wonderful piece! It has certainly made it onto my list of 'pieces to learn', luidt een van die berichten.

CONTRACT

Inmiddels heeft Margreeth van de grootste Amerikaanse uitgever van orgelmuziek een exclusief contract aangeboden gekregen, wat zou inhouden dat zij uitsluitend voor deze uitgever zou gaan werken. 'Daar ben ik niet op ingegaan', zegt de componiste bescheiden, 'want dat vind ik niet juist naar de uitgevers voor wie ik tot nu toe heb geschreven en aan wie ik veel te danken heb.'

Ook buiten Amerika spelen collega's haar werk, zowel de vrije als de tekstgebonden werken. 'Enkele maanden geleden kreeg ik een bericht van een mevrouw uit München die me schreef dat tijdens de uitvaartplechtigheid van haar man door de organist een stuk werd gespeeld waardoor zij zeer werd geraakt. *'I heard your composition during the requiem for my husband, played by Karl Maureen. Today he told me that it is a composition of you: Berceuse. I was so touched and warmed by your music so I would like to find a cd where you play it.'*

ZESTIEN MATEN

In opdracht van uitgeverij Butz schrijft Margreeth 120 intonaties voor het nieuwe Duitse liedboek. 'Toen dat klaar was, bedacht ik me dat het wellicht ook een goed idee zou zijn om dat voor de 150 psalmen te doen. Zes tot zestien maten muziek, in verschillende stijlen, steeds gebaseerd op het eerste vers. Monnikenwerk,' zo reageert Margreeth achteraf, 'maar wel heel uitdagend. De voorspelen moeten

makkelijk speelbaar zijn, er moet verscheidenheid van stijl zijn en de tekst en melodie moeten herkenbaar verklankt worden. De mensen moeten toch weten waarover het gaat? Wanneer de tekst zich ervoor leent, hebben sommige voorspelen zelfs een paar lichtvoetige momenten', zo waarschuwt Margreeth. 'Als je ze als speler te lichtvoetig vindt, kun je ze natuurlijk gewoon overslaan. Als alles volgens plan verloopt, zal de bundel begin oktober bij Den Hertog verschijnen.'

Binnenkort verschijnt bij Butz een bundel met 12 Fantasiestücke, waarin allerlei thema's aan bod komen, bijvoorbeeld de viool (maar dan voor orgel), een vrolijk liedje, een boswandeling, de sterren, de vlinder, een lied van verlangen en 'Song of Happiness'. 'Hoewel sommige van deze composities manualiter werken zijn, was het uitgangspunt bij het componeren dat ze interessant moeten zijn voor zowel de professionele als de amateurorganist. Het zijn stukken in romantische stijl geworden, waarbij ik echt het gevoel heb dat ze mijn persoonlijke kant laten zien', zegt Margreeth.

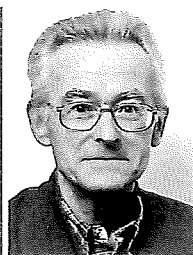
Dit jaar zien ook nog zes stukken voor advent en kerst het licht, maar dan op uitdrukkelijk verzoek van Butz niet altijd heel serieus, maar wel geschikt voor een breed publiek.

ORKEST

Momenteel werkt Margreeth aan zes stukken voor viool en orgel. 'In de toekomst wil ik ook graag voor orkest gaan schrijven. Dat lijkt me een enorme uitdaging. Misschien dat ik eerst maar eens met een strikkwartet moet beginnen, maar de wens om voor groot orkest of orkest met orgel te schrijven blijft. Plannen genoeg.'

'Achter ons huis hebben wij een gastenverblijf dat we sinds kort helemaal opgeknapt hebben. Dat is een plek waar ik in alle rust kan werken.'

Het is te hopen dat vanuit dit verblijf in het historische centrum van Middelburg, onder de rook van de monumentale Oostkerk en de skylinebepalende Lange Jan, waarover Nescio aan het slot van zijn beroemde novelle De uitvreter schreef: 'De Lange Jan, den toren van Middelburg, de spil van Walcheren, het hart dier wereld', nog vele composities het licht zullen zien.

Stemmisbruik in de dierentuin

Tijdens de zomervakantie kregen we enkele kleinkinderen te

logeren, hetgeen betekent dat minstens één dag bestemd is voor uitgaan. Nu wonen wij in de buurt van Rotterdam en is Blijdorp dichtbij.

Als kind kwam ik er al en hoewel er van het vroegere Blijdorp alleen de naam 'Diergaarde Blijdorp' nog onveranderd is, ervaar ik iets van een gelukkig weerzien als ik het reservaat binnenkom.

Blijdorp heeft, net als alle dierentuinen, het kind centraal staan. Voor hen is er allerlei informatie beschikbaar die op een aantrekkelijke manier wordt gepresenteerd. Daarbij ontbreekt het speelse element natuurlijk niet, want zei Hieronymus van Alphen al niet: 'Mijn spelen is mijn leren?'

Blijdorp heeft onlangs een prachtig nieuw leeuwenreservaat geopend, waarin de bezoeker vanaf diverse uitzichtpunten het gedrag van deze dieren kan bekijken; bijvoorbeeld vanuit een stilstaande safari auto en een tribune in geval de leeuwen gevoerd worden.

Wat mij echter het meest opviel bij deze attractie was het geluid dat werd voortgebracht door... nee, niet de leeuwen, maar door kinderen. Voortdurend was er een door merg en been gaand geschreeuw te horen alsof de kinderen op het menu van de leeuwen stonden.

Nu ben ik vanuit mijn onderwijsachtergrond op het gebied van schreeuwende kinderen wel wat gewend, maar dit was wel heel vreselijk. Wat bleek echter? Bij één van de 'instructiepunten' van het leeuwenreservaat werden de kinderen uitgenodigd het brullen van de leeuw zo natuurgetrouw mogelijk na te doen

In mijn kast staat nog een boekje uit de jaren zestig van de vorige eeuw: 'Die Pflege der Kinder- und Jugendstimme'. Hierin wordt 'gründlich' beschreven hoe wij met de zich ontwikkelende kinderstem moeten omgaan, zodat kinderen ontspannen en welluidend leren zingen. Schreeuwen wordt daarin min of meer weg gezet als 'Stimm-Missbrauch'. Stemmisbruik geeft aan dat het hier gaat om schadelijk gebruik van de stem.

Schreeuwen leidt op den duur tot vorming van knobbeltjes op de stembanden die onherstelbare schade toebrengen aan de stem. Op de school waarop ik mijn eerste schreden in het onderwijs zette, hadden we kinderen uit een gezin waarvan beide ouders hun brood verdienden op de markt. Thuis schreeuwden ze gewoon door en hun kroost nam dat vanzelf schreeuwend over. Als ze 'normaal' probeerden te spreken hoorde je alleen maar een soort gerasp om van zingen nog maar te zwijgen... Een kinderkoor kan, mits goed geschoold, ontroerend klinken, maar tijdens het jaarlijkse dagje uit kan het Blijdorp maar beter mijden.

Sjaak Bezemer